

24 października

- Gala wręczenia Polskiej nagrody im. Sergio Vieira de Mello.

24–26 października

- Konferencja Prorektorów ds. Kształcenia i ds. Studenckich Polskich Uczelni Technicznych zorganizowana przez Politechnikę Koszalińską.
- Posiedzenie Konferencji Rektorów Polskich Uczelni Technicznych połączone z III Forum Rektorów Uczelni Technicznych Polski i Ukrainy – Akademia Techniczno-Humanistyczna w Bielsku-Białej.

25 października

- Wizyta przedstawicieli firmy CIECH S.A. – spotkanie robocze z przedstawicielami wydziałów AGH, dotyczące omówienia możliwości współpracy.
- Jubileusz 100-lecia Teatru Bagatela w Krakowie.

25–27 października

- XXIV Konferencja Studenckiego Ruchu Naukowego AGH – Bartkowa.

28 października

- Ceremonia nadania tytułu doktora honoris causa Politechniki Krakowskiej prof. Alberto Molinari.

29 października

- Podsumowanie sezonu AZS AGH.
- Spotkanie z władzami MARR w sprawie współpracy z AGH w ramach Małopolska Science Fund.

30 października

- Otwarcie wystawy „Solidarność w historii Akademii Górniczo-Hutniczej”.
- Ogłoszenie wyników konkursu w programie „Inicjatywa doskonałości – uczelnia badawcza” – Zamek Królewski w Warszawie.

31 października

- Posiedzenie Rady Nadzorczej Krakowskiego Parku Technologicznego.

Tablice – pamięć wiecznie żywa – część LXXII

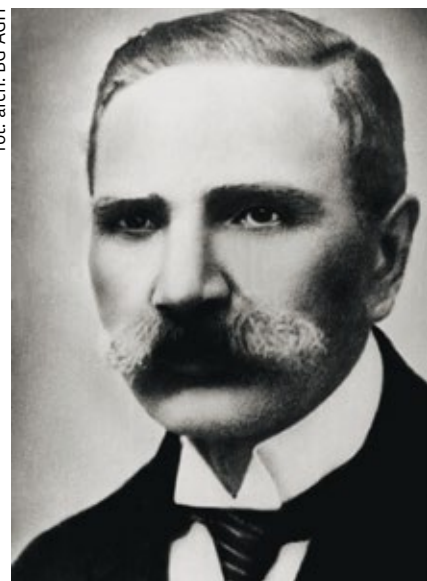
Profesor Jan Zarański

Hieronim Sieński
Biblioteka Główna AGH

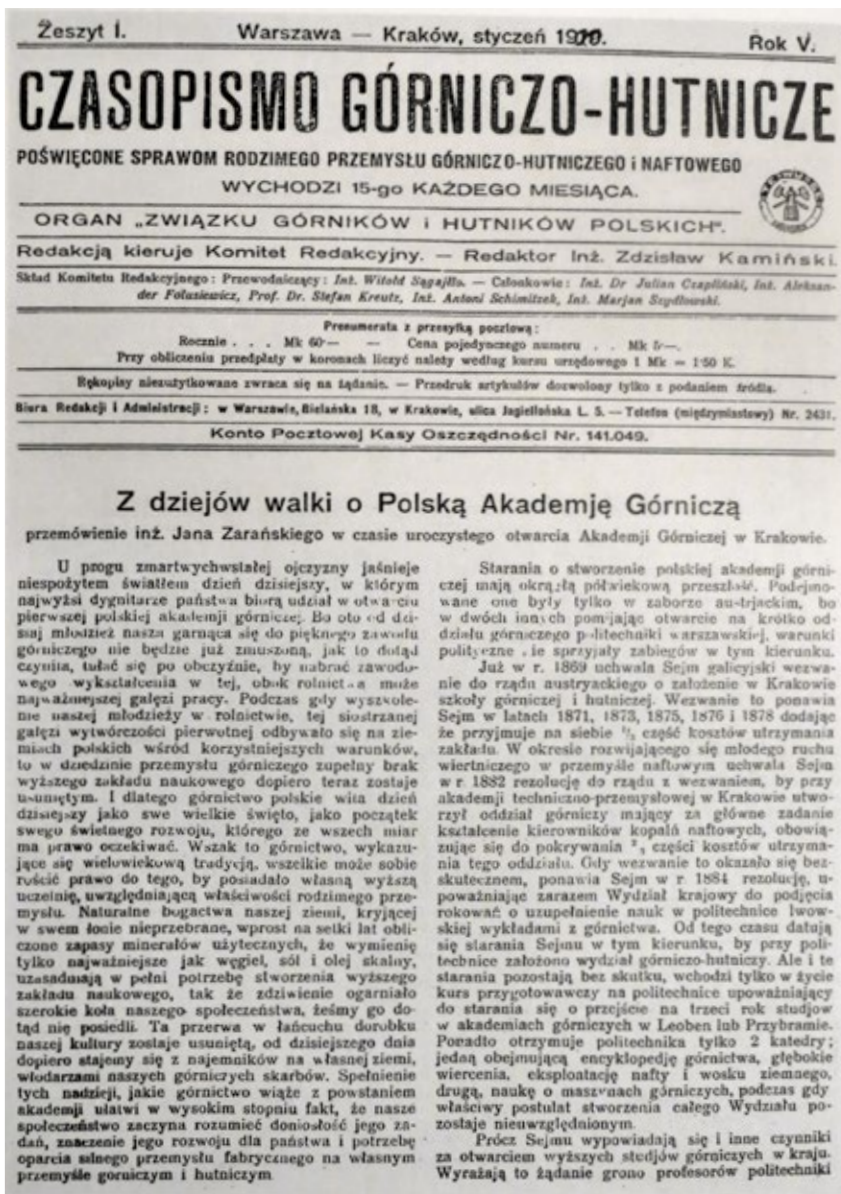
Jan Zarański urodził się 27 maja 1866 roku w Krakowie, w rodzinie inteligentnej, ojciec był historykiem-pedagogiem i pisarzem. Jan uczęszczał do Gimnazjum im. św. Jacka w Krakowie, w tamtym czasie noszącego nazwę Cesarsko-Królewskie II Gimnazjum św. Jacka. Następnie na Wydziale Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego studiował prawo. Kolejnym etapem jego edukacji były studia w Akademii Górniczej w Leoben, które ukończył w lipcu 1891 roku, uzyskując stopień inżyniera górniczego. Zawodowo związał się z państwową służbą górniczą, rozpoczynając pracę w Ministerstwie Rolnictwa we Wiedniu, któremu wówczas podlegało górnictwo. Przeszedł kolejno wszystkie szczeble w hierarchii zawodowej, począwszy od elewa górniczego w 1891 roku, adiunkta górniczego i komisarza górniczego od 1893 roku, starszego komisarza górniczego od 1897 roku, radcy górniczego od 1905 roku i starszego radcy górniczego od 1909 roku. Z czasem przeniesiony został do Wyższego Urzędu Górniczego w Krakowie, a następnie na stanowisko naczelnika Wyższego Urzędu Górniczego w Drohobyczu. W 1907 roku został wybrany na posła do austriackiej Rady Państwa i mandat ten sprawował do 1918 roku. Będąc członkiem Polskiego Koła w parlamencie austriackim, rozwijał żywą działalność na rzecz podniesienia i umocnienia polskiego górnictwa i polskiego szkolnictwa górniczego. Wybitnie przyczynił się do założenia polskiej Szkoły Górniczej w Dąbrowie na Śląsku Cieszyńskim, pozostając przez wiele lat przewodniczącym jej Komitetu Szkolnego. Szkoła ta dała możliwość miejscowej młodzieży męskiej kształcenia się na dozorców górniczych (szygarów) w ojczystym języ-

ku. O tym, jak trudno było utworzyć i utrzymać taką szkołę z polskim językiem wykładowym, świadczy najlepiej fakt, że przez 13 lat jej istnienia musiano ustawicznie walczyć o byt szkoły i odpierać ataki wrogich społeczności polskiej sił. Osobny rozdział jego życia na odcinku walki o polskie szkolnictwo górnicze stanowi długoletni, ogromny wkład pracy w akcję powołania do życia Akademii Górniczej w Krakowie z polskim językiem wykładowym. Chodziło tu o umożliwienie Polakom odbycia studiów górniczych w języku polskim i we własnym środowisku. Dotychczas Polacy z Galicji studiowali w Leoben czy Przybramie. Polacy z pozostałych dwóch zaborów studiowali odpowiednio – w Petersburgu czy Freibergu; chwilowo był też wydział górniczy przy Instytucie Politechnicznym im. Mikołaj II w Warszawie. Władze austriackie niechętnie patrzyły na rozwój polskiej nauki i wzmocnienie intelektualne Polaków w monarchii austriackiej i piętrzyły przeszkody w powołaniu do życia nowej uczelni polskiej. Zarański walkę o polską Akademię Górniczą w Krakowie prowadził na terenie parlamentu austriackiego oraz interweniował u ministrów we Wiedniu. Działalność ta stała się jego długoletnią pasją. Współorganizował spotkania dyskusyjne, wygłaszał referaty oraz

phot. arch. BG AGH

Profesor Jan Zarański

Relacja z otwarcia Akademii Górniczej zawierająca przemówienie profesora

publikował artykuły w tej sprawie, między innymi: „O akademię górniczą w Krakowie” 5, 12 i 23 grudnia 1911 roku w „Gazecie Wieczornej”, „O polską akademię górniczą” 7 grudnia 1911 roku w „Czasie”. Już w październiku 1909 roku w czasopiśmie „Nowa Reforma” zamieścił artykuł „W sprawie akademii górniczej w kraju”, w którym pisał: „Stała delegacja zjazdu polskich górników i hutników, będąca wybraną na odbyty w roku 1906 w Krakowie zjeździe reprezentacją polskiego górnictwa i hutnictwa, zajmowała się na ostatnim swym posiedzeniu także sprawą wyższych studiów górniczych w kraju i przedłożyła na mającym się odbyć w przyszłym roku w Warszawie lub Lwowie ponownym swym zjeździe swoje wnioski. Moim zdaniem, istotnej potrzebie kraju uczynić może zadość jedynie założenie samostojnej polskiej akademii z siedzibą w Krakowie, który dzięki swemu centralnemu położeniu wśród kopalń i hut i ułatwionej tym możliwości uzupełnienia wykładów przez ciągłe zwiedzanie tych za-

kładów, posiada pod tym względem ogromną nad Lwowem przewagę”. Wielki optymizm, cechujący Zarańskiego i zapal do dzieła, takt i umiejętność postępowania z ludźmi, przy ogromnej wytrwałości w zwalczaniu rozlicznych trudności i przeszkód, odniosły w końcu zwycięstwo. Wspólnymi siłami z zainteresowanymi polskimi kołami politycznymi i zawodowymi udało się w 1912 roku wymóc na władzach austriackich zgodę na utworzenie akademii w Krakowie. W 1913 roku centralne władze austriackie powołały do życia Komitet Organizacyjny Akademii Górniczej w Krakowie. Weszli do niego profesorowie uniwersytetów w Krakowie i Lwowie, przedstawiciele społeczności górników i hutników oraz urzędnicy państwowi, a przewodniczącym mianowano profesora Józefa Morozewicza. W skład komitetu wszedł również i poseł Jan Zarański, który walczył na terenie centralnych władz austriackich we Wiedniu o przeforsowanie polskich postulatów, które w dużej mierze zostały zrealizowane. Dotyczyło to zwłaszcza opracowanego przez komitet i dostosowanego do potrzeb polskiego górnictwa programu nauk przyszłej akademii. Programowi temu sprzeciwiały się władze austriackie, pragnące narzucić nowej uczelni przestarzały schemat organizacyjny Akademii Górniczej w Leoben. Jednak polski punkt widzenia został ostatecznie przeforsowany i postulaty Komitetu Organizacyjnego uwzględnione. Jesienią 1914 roku Akademia miała rozpocząć swoją działalność. Dalszym zadaniem Komitetu były energiczne prace związane z budową gmachu przyszłej uczelni. Na ten cel uzyskał komitet od gminy miasta Krakowa darowiznę gruntu przy Alei Mickiewicza, w miejscu dzisiejszej lokalizacji akademii. Jest charakterystyczne dla ówczesnych stosunków, że pragnąc zapewnić dotrzymania stawianego przez polską stronę warunku wprowadzenia w akademii wykładów w języku polskim, gmina miasta Krakowa obwarowała własność darowanego Skarbowi Państwa gruntu zastrzeżeniem, że grunt ten użyty ma być wyłącznie pod budowę budynków AG, w której językiem wykładowym ma być język polski. Austriacki Skarb Państwa zaakceptował ten warunek, zobowiązując się do zwrotu gruntu, gdyby język polski przestał być językiem wykładowym w akademii, lub gdyby darowany grunt został użyty na inne cele. Fakt ten dowodzi, z jaką ostrożnością i czujnością trzeba było wówczas kierować się w postępowaniu z władzami austriackim. Komitet powołał pierwszych profesorów AG. Dekretem Ministerstwa Robót Publicznych we Wiedniu – 8 listopada 1913 roku – inżynier Zarański, jako pierwszy otrzymał nominację na profesora zwyczajnego przyszłej akademii. Jak doskonale wiemy wybuch I wojny światowej unicestwił plany uruchomienia akademii w 1914 roku. Komitet działał w latach 1913–1921. Archiwalia dotyczące działalności Komitetu w latach 1913–1921

zaginęły. Mimo wszystko udało się ustalić dość szczegółowe kalendarium poczyniń tego organu. Zawdzięczamy to w dużej mierze publikacjom z „Przeglądu Górniczo-Hutniczego” oraz „Czasopisma Górniczo-Hutniczego” z tamtych lat. Otwarcie Akademii Górniczej nastąpiło dopiero 20 października 1919 roku. Ceremonia miała miejsce w auli Uniwersytetu Jagiellońskiego, a pamiętne słowa „Magnificencjo! Świetny Senacie, dostojne zgromadzenie! Niniejszym ogłaszam Akademię Górniczą w Krakowie za otwartą” wypowiedział Naczelnik Państwa Józef Piłsudski. Profesor Zarański, w imieniu Związku Górników i Hutników Polskich, wygłosił inauguracyjne przemówienie zatytułowane „Z dziejów walki o Polską Akademię Górniczą”. W wystąpieniu tym profesor powiedział, między innymi: „Rząd austriacki nie doceniając tendencji nie może znaczenia rozwoju polskiego górnictwa z jednej strony, z drugiej zaś obawiając się o swoje stare niemieckie zakłady w Leoben i Przybramie, jeszcze nie uznawał za celowe czy też wierzyć nie chciał w potrzebę stworzenia polskiej akademii górniczej. Należało ją było zademonstrować ad okulos. Zbiorowa praca przyniosła dobre wyniki i dobre są zapowiedzi rozwoju tej nowej naukowej placówki. (...) Górnictwo polskie posiada niezłomną wiarę, że powstający zakład stanie na wysokości swoich wielkich zadań, że stąd wyjdą ważne dla górnictwa wskazania a wychowankowie przyuczenni do sumiennego wypełniania swych ciężkich obowiązków okiełznania tajemniczych sił przyrody, będą wzorowymi pracownikami zapowiadającego się dobrze górnictwa. Wolno nam jednak wyrazić życzenie, by akademia, nie uwłaczając teorii, miała w równej mierze na oku praktyczne kierunki życia i praktyczne zadania górnictwa i hutnictwa, bo od nich spełnienia zależy w wysokim stopniu dalszy świetny postęp rodzinnego przemysłu górniczo-hutniczego”. Prasa krakowska w sprawozdaniach z przebiegu uroczystości podkreśliła Jego zasługi i duży wkład w powstanie AG, a „Czasopismo Górniczo-Hutnicze” zauważyło, że wymieniając tych, którzy przyczynili się do powstania akademii zabrakło jego nazwiska i data następującą notkę: „Wśród wymienionych brak nazwiska inż. Jana Zarańskiego, który gorliwością w nieustannych zabiegach o zdobycie polskiej Akademii górniczej pierwszorzędne położył zasługi”. Profesor był jednym z pierwszych profesorów AG i wykładał prawo górnicze. Był w tej dziedzinie autorytetem w Polsce i za granicą. W 1921 roku habilitował się z prawa górniczego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego i otrzymał potwierdzenie nominacji na stanowisko profesora zwyczajnego Akademii Górniczej. W latach 1921-1931 był kierownikiem Zakładu Prawoznawstwa Wydziału Górniczego, z siedzibą w budynku Okręgowego Urzędu Górniczego przy ul. Karmelickiej 38. W Za-

foto. S. Malik

kładzie prowadzone były zajęcia z prawoznawstwa ogólnego dla Wydziału Górniczego i Hutniczego oraz prawa górniczego dla Wydziału Górniczego. Od 1931 roku kierownictwo Zakładu Prawoznawstwa przejął dr inż. Antoni Meyer, prezes Wyższego Urzędu Górniczego w Krakowie. Profesor Zarański, ze względu na problemy zdrowotne, 30 kwietnia 1932 roku przeszedł w stan spoczynku. Poza działalnością naukowo-dydaktyczną pełnił również i inne funkcje w AG. Na przełomie 1918/1919 roku pracował w Polskiej Komisji Rządzącej w Krakowie, będąc zastępcą kierownika Wydziału Górniczego i brał czynny udział w organizowaniu polskiego górnictwa w odrodzonej Polsce. W roku akademickim 1924/1925 był przewodniczącym Komisji Statutowej AG, a w roku następnym – 1925/1926 przewodniczącym Komisji Regulaminowej AG. Po utworzeniu w Warszawie Ministerstwa Przemysłu i Handlu został mianowany konsultantem tego ministerstwa oraz przewodniczącym Komisji dla Kodyfikacji Polskiego Prawa Górniczego. W tym okresie napisał wiele prac z dziedziny prawa i przemysłu

Uroczystość odstonięcia tablic poświęconych profesorom: Józefowi Morozewiczowi i Janowi Zarańskiemu

Rektor AGH prof. Tadeusz Słomka odsłania tablicę poświęconą profesorowi Janowi Zarańskiemu

foto. S. Malik

fot. S. Malik

Tablica pamiątkowa w budynku głównym AGH

górniczego. W latach 1928–1930 był posłem na Sejm Rzeczypospolitej Polskiej. Do końca życia, mimo ciężkiej choroby, aktywnie interesował się sprawami górnictwa, współpracując z licznymi organizacjami górnictwami w kraju i na świecie. W uznaniu licznych zasług i osiągnięć odznaczony został Krzyżem Komandorskim Orderu Polonia Restituta, Medalem Dziesięciolecia Odzyskanej Niepodległości. Profesor Jan Zaráński zmarł 14 kwietnia 1940 roku w Warszawie i pochowany został na cmentarzu Powązkowskim.

Źródła:

- Słownik biograficzny techników polskich. Z. 15. Red. nac. J. Piłatowicz. Warszawa 2004, s. 180–182, [foto],
- Szewczyk W.: Wyjątkowa wystawa i tablice pamiątkowe. Biuletyn AGH 2019, nr 136, s. 26, [foto],
- Wielka Księga 85-lecia Akademii Górniczo-Hutniczej. [Oprac.] zespół aut. K. Pikoń (red. naczelny), A. Sokołowska (dyrektor projektu), K. Pikoń. Gliwice 2004, s. 238, [foto],
- Wójcik Z.: Józef Morozewicz uczony i współorganizator Akademii Górniczej w Krakowie. Kraków 2004, s. 71–187, 228, [foto],
- Z dziejów Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie w latach 1919–1967. Oprac. J. Sulima-Samujłto oraz zespół aut. Kraków 1970, s. 625 (Wydawnictwa Jubileuszowe 1919–1969),
- Życiorysy profesorów i asystentów Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie (1919–1964). Red. M. Odlanicki-Poczobutt. Kraków 1965, s. 151–154, [foto] (Zeszyty Naukowe. Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie ; nr 41, z. spec. 4).

W 100-lecie otwarcia akademii, uczelnia nie zapomniała o tych, dzięki którym powstała. 8 kwietnia 2019 roku w budynku głównym AGH uroczyste odsłonięto tablice upamiętniające działaczy Komitetu Organizacyjnego Akademii Górniczej: prof. Jana Zaráńskiego, pierwszego profesora uczelni, znawcę prawa górnictwa oraz prof. Józefa Morozewicza – Przewodniczącego Komitetu Organizacyjnego. Odsłonięcia tablic dokonał prof. Tadeusz Słomka – Rektor AGH, a nastąpiło to podczas wernisażu wystawy „*In magnis voluisse sat est. W rzeczach wielkich wystarczy chcieć – historia powstania Akademii Górniczej*”. Podczas ceremonii otwarcia głos zabrał prof. Wojciech Łużny – Przewodniczący Komitetu ds. Organizacji Jubileuszu 100-lecia AGH, Prorektor ds. Kształcenia. Natomiast sylwetki obydwu uhonorowanych profesorów przedstawiła prof. Anna Siwik – Prorektor ds. Studenckich. W imieniu rodzin uhonorowanych profesorów głos zabrała Katarzyna Zofia Skórzyńska, wnuczka profesora Zaráńskiego, polska urzędniczka państwowa i dyplomata, ambasador RP w Brazylii (1992–1996) i Portugalii (2007–2012), wiceminister w Urzędzie Komitetu Integracji Europejskiej (2000–2001). Niezwykle efektownie prezentuje się sama tablica. Projekt i rzeźbione gipsowe modele płyt, a także artystyczne wykończenie gotowych odlewów płyt wykonali artyści rzeźbiarze Wincenty Chlipała i Piotr Chwastarz. Sama płyta wykonana jest z granitu ORION pochodzącego z Indii. Kamień ten dobrze komponuje się z brązem, z którego wykonane jest popiersie Profesora. Całość zabezpieczona impregnatem, który wzmacnia kolor i strukturę materiału oraz chroni przed brudem i wilgocią, tworzy wrażenie głębi. Odlewy z brązu wykonane zostały w dwóch pracowniach odlewnictwa artystycznego: Brązy Polskie sp. z o.o. w Krakowie oraz Odlewnia Artystyczna Piotr Piszczkiewicz w Podłężu, zaś kamień został przygotowany przez Zakład Kamieniarski Adama Nowaka w Krakowie. Opieką nad tym przedsięwzięciem sprawowała dr inż. Aldona Garbacz-Klempka z Wydziału Odlewnictwa AGH.

Na granitowej płycie zacytowano wypowiedź Profesora:

„TO CO W MOJEM WIELKIEM PRZYWIĄZANIU DO STANU GÓRNICZEGO DLA POWSTANIA I ORGANIZACJI UCZELNI UCZYNIŁEM, BYŁO PROSTYM OBOWIĄZKIEM POSŁA I OBYWATELA KRAJU”

Na tablicy oprócz popiersia profesora zamieszczony jest napis:

**PROF. JAN ZARAŃSKI
1866 – 1940
WSPÓŁZAŁOŻYCIEL
I ORGANIZATOR
AKADEMII GÓRNICZEJ
W KRAKOWIE**